

5. Григор'єв В. М. Бутовський Олексій Дмитрович (1938–1917) / Віталій Миколайович Григор'єв // Роде наш прекрасний (історія Глобинського району в особах). – Полтава : АСМІ, 2007. – С. 216–225.
6. Днепров Э. Д. Четвертая школьная реформа в России / Эдуард Дмитриевич Днепров. – М. : Интерпракс, 1994. – 248 с.
7. Прищак М. Д. Генеза поняття духовності в педагогічній думці України (друга половина XIX – 20-ті роки XX століття) : монографія / Микола Дем'янович Прищак. – Вінниця : УНІВЕРСУМ, 2008. – 172 с.
8. Сухомлинська О. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / Ольга Сухомлинська. – К. : АПН., 2003. – 68 с.

Наталія Василюга

ПРАЦЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ В. К. КРАМАРЕНКА

Однією з найважливіших передумов гармонійності, повноцінного життя, самореалізації особистості є її здоров'я. Саме на формування здорової, повноцінної особистості спрямоване як фізичне так і трудове виховання. З метою повноцінного розкриття даного судження розглянемо ці поняття ширше.

Фізичне виховання – складова частина загального виховання: соціально-педагогічний процес, спрямований на зміцнення здоров'я й загартування організму, гармонійний розвиток норм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок та умінь і зв'язаних із ними знаннями для успішної наступної професійної діяльності. Здійснюється в єдності з розумовим, моральним, трудовим та естетичним вихованням. [1, с. 280]. Основним та найбільш використовуваним засобом фізичного виховання являються фізичні вправи. Фізичними вправами називаються лише ті рухові дії, які спрямовані на вирішення завдань фізичного виховання і підпорядковані його закономірностям.

Трудове виховання – процес залучення школярів до різноманітних педагогічно організованих видів суспільно корисної праці з метою передання їм певного виробничого досвіду, розвитку в них творчого практичного мислення, працьовитості й свідомості людини праці. Тому основою трудового виховання безпосередньо являється праця. Вона в усі часи виступає одним із найважливіших виховних засобів, що відкриває реальні виховні можливості всебічного й гармонійного розвитку особистості, залучення її до національних і вселюдських цінностей. У сучасних умовах виховні функції праці актуалізуються, починає усвідомлюватися деяка недооцінка провідної ролі трудового виховання у формуванні людської особистості, що призводить до небажання значної частини молоді трудитися, зниження поваги до праці інших людей і мотивації до творчої діяльності.

Під поняттям «праця», як правило, розуміється доцільна діяльність людини, в процесі якої вона, за допомогою засобів трудової діяльності взаємодіє з оточуючим природним середовищем із метою перетворення його предметів у відповідності до своїх власних цілей та задоволення потреб в обміні речовиною й енергією між своїм організмом та природою. Значення праці в розвитку особистості є загально визнаним. Людина розвивається духовно й фізично тільки в праці. Без праці вона деградує. Тобто праця є джерелом і важливою передумовою фізичного та соціально-психологічного розвитку особистості [2, с. 93].

Проблемою взаємозалежності фізичних вправ та фізичної праці на початку XX століття глибоко цікавився видатний педагог, методист, лікар і громадський діяч Валентин Костянтинівич Крамаренко, який присвятив своє життя розвитку вітчизняної фізичної культури та пропаганді національної системи фізичного виховання України.

В. Крамаренко прагнув відповісти на питання: які засоби фізичного розвитку повинні стати основою національної системи виховання? Він був переконаний, що при існуючому розмаїтті фізичних вправ необхідно віддавати переваги тим, що засновані на рухах, які певний народ використав у процесі своєї еволюції у боротьбі за існування із силами природи. Учений вважав «природність» і простоту рухів головними критеріями відбору фізичних вправ. А повноцінний фізичний розвиток – у правильно побудованому процесі повсякденних справ і праці, який потрібно підтримувати протягом усього життя людини.

Як визначає вчений: «Якщо ми додамо до простих природних вправ легкої атлетики складні, у вигляді різних ігор, видів спорту, танців і **розумної ручної праці**, тоді у нас складеться струнка система нашого національного фізичного виховання» [3, с. 11]. Валентин Костянтинович спирався на правильну варіативність фізичного та трудового виховання протягом дня і для вихованців гімнастичних курсів, які організував та очолював. Аналізуючи розклад занять курсів (табл. 1) можна зробити висновок, що вони починалися з 16 години кожного дня, як у першу половину учні перебували на робочих місцях, тобто займалися з частковим відривом від виробництва. Також він вважав фізичну працю невід'ємним засобом фізичного виховання школярів різних вікових груп.

Таблиця 1.

Расписание занятий на курсах гимнастики при Управлении Киевского Учебного Округа.					
П о п о л у д н и .	4—5	5—6	6—7	7—8	8—9
ПОНЕДЕЛЬНИКЪ.	Легкая атлетика (женская группа).	Теория легкой атлетики (общая группа).	Сокольская гимнастика (мужская группа).	Сокольская гимнастика (мужская группа).	Практика шведской гимнастики (мужская группа).
ВТОРНИКЪ.	Анатомия, Физиология и Гигиена (общая группа).	Сокольская гимнастика (женская группа).	Сокольская гимнастика (женская группа).	Сокольская гимнастика (женская группа).	Практика шведской гимнастики (женская группа).
СРЕДА.	Игры (женская группа).	Теория шведской гимнастики (общая группа).	Практика шведской гимнастики (мужская группа).	Сокольская гимнастика (мужская группа).	Гимнастика (мужская группа).
ЧЕТВЕРГЪ.	Легкая атлетика (мужская группа).	Теория шведской гимнастики (общая группа).	Практика шведской гимнастики (женская группа).	Сокольская гимнастика (женская группа).	Гимнастика (женская группа).
ПЯТНИЦА.	Анатомия, Физиология и Гигиена (общая группа).	Сокольская гимнастика (мужская группа).	Сокольская гимнастика (мужская группа).	Сокольская гимнастика (женская группа).	Практика шведской гимнастики (мужская группа).
СУББОТА.	Игры (мужская группа).	Теория шведской гимнастики (общая группа).	Практика шведской гимнастики (женская группа).	Сокольская гимнастика (женская группа).	Гимнастика (женская группа).
ВОСКРЕСЕНИЕ.	Необязательныя занятия по легкой атлетикѣ по назначенію.				

Як зазначає В. І. Хорунжий: «Фізична праця справляє позитивний вплив на організм дитини: сприяє розвитку м'язулів і кісток, підсилює кровообіг та дихання, підвищує загальну працездатність і витривалість організму. Фізичні вправи з навантаженням на робочі органи, і перш за все, на м'язові групи, дають змогу покращити координацію рухів, укріпити скелетно-м'язову систему. Добродійний вплив на фізичний розвиток і зміцнення здоров'я дітей має праця на пришкольніх ділянках. Фізична праця на свіжому повітрі значно зміцнює здоров'я всіх дітей, робить їх більш витривалими, загартованими, з розвиненою м'язовою системою» [4, с. 161].

Валентин Костянтинович всю свою активну педагогічну та наукову діяльність відстоював використання елементарних, природних і рухів розумної ручної праці для розвитку фізично здорової, інтелектуально розвинутої та духовно багатой особистості, в її становленні у суспільстві, безперервному удосконаленні, а потім підтриманні власного самопочуття. Адже від самопочуття, вважав учений, залежить і вся користь людини як основної ланки суспільства вцілому.

Розглядаючи проблему взаємозалежності фізичного та трудового виховання, а також праці як засобу фізичного виховання у творчій спадщині В. К. Крамаренка можна зробити висновки: по-перше, фізичне виховання, окрім загальнопідготовчого, має прикладне значення для господарсько-трудової діяльності, формуючи рухові навички і вміння, що безпосередньо застосовуються в ній. У цьому випадку фізичне виховання є, по суті, однією з форм практичного господарсько-трудового виховання.

Разом з тим, праця, розвиваючи фізичні здібності і створюючи великий запас рухових навичок і вмінь, гарантує високу продуктивність у будь-якому виді фізичного виховання.

По-друге, у процесі фізичного вдосконалення, яке досягається роками наполегливої праці, формується позитивне ставлення до праці взагалі.

По-третє, деякі види фізичної праці є складовою частиною процесу фізичного виховання, тобто при певній організації дають ефект, схожий з ефектом фізичних вправ, сприяючи розвитку фізичних якостей і зміцненню здоров'я, або у формі обслуговуючої праці підвищують ефективність навчально-тренувальних занять (підготовка і прибирання місць занять, догляд за спортивним спорядженням, виготовлення спортивного інвентаря та приладів, будівництво спортивних споруд та ін.).

Отже, фізична праця є безпосереднім засобом фізичного виховання і надає можливість виконання основних його завдань: підвищення функціональних можливостей організму засобами фізичної культури; сприяння всебічному гармонійному розвитку, відмова від шкідливих звичок, покращення розумової і фізичної працездатності; формування думки про систематичні заняття фізичними вправами з урахуванням особливостей їх майбутньої професії, фізичне самовдосконалення та здоровий спосіб життя; отримання студентами та учнями необхідних знань, умінь та навичок у галузі фізичної культури з метою профілактики захворювань, відновлення здоров'я та підвищення професійної працездатності; використання засобів фізичної культури в лікувально-профілактичній діяльності; оволодіння методами визначення фізичного стану та самоконтролю; виховання організаторських навичок, особистої гігієни та загартовування організму; уміння складати та виконувати вправи з комплексів ранкової гігієнічної гімнастики; виховання патріотичних, морально-вольових і естетичних якостей; удосконалення спортивної майстерності студентів та учнів, що займаються обраними видами спорту.

Список використаної літератури

1. *Бойко А. М.* Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії педагогіки : [навчально-методичний посібник у 2 ч.] / За ред. А. М. Бойко. – Київ-Полтава. – Ч. 2. – 2004. – 504 с.
2. *Водяник С. В.* Праця як провідний чинник виховання особистості / С. В. Водяник // *Дидаскал*. – Полтава, 2013. – №13. – С. 95–97.
3. *Крамаренко В. К.* О физическом развитии и воспитании. Издание учреждения "Veritas" / В. К. Крамаренко. – К. : Печатня и литография М. Д. Счастливцева, 1911. – 54 с.
4. *Хорунжий В. І.* Практикум в навчальних майстернях з методики трудового навчання / В. І. Хорунжий. – Тернопіль : Астон, 2001. – 220 с.